

UNA DESCRIPCIÓ DE LA COSTA CATALANA EN 1812

per JOAN MERCADER

Entre els papers de l'administració napoleònica de Catalunya, custodiats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, vam trobar un Pla d'organització de les duanes imperials i especificació de les brigades i oficines, que haurien d'ésser establertes a les costes i a les fronteres del Principat, en virtut d'un Decret de 2 de febrer de 1812 (1). És el moment en què Napoleó decideix considerar Catalunya, sinó legalment, sí administrativament com a annexada a la França imperial. Situació un xic ambigua, puix que si d'una part són enviats al Principat un reguitzell de funcionaris, que van des de dos Consellers d'Estat-Intendents fins al personal subaltern, francès igualment, i Catalunya és dividida en 4 Departaments amb els corresponents Prefectes, Subprefectes i Directors de serveis, fins el punt d'adquirir una fesomia civil i regular, com si pertanyés al propi Imperi, amb tot, hom tenia cura d'establir-hi un cordó duaner, que no solament servís per vigilar el tràfec comercial amb la resta d'Espanya, ans també el que pogués realitzar-se amb la França imperial. Militarment en la data del document en qüestió el domini napoleònic a Catalunya era ben efectiu a les comarques gironines, gairebé sense discontinuïtat. Barcelona, Lleida, Tarragona i Tortosa eren altres places fortes, d'on els soldats imperials podien irradiar a fi d'imposar la llei de Napoleó. Però el cert és que la major part del territori català, sobre tot l'interior, els fugia de les mans. Pel que fa al litoral mediterrani el Maresme, la Costa de Ponent i solitaris racons entre Tarragona i Tortosa els eren esquerps. Amb tot, la descripció que el citat document fa de la costa catalana en 1812 és ben instructiva. L'impacte de la guerra, amb l'hemorràgia inevitable de les nostres poblacions, terriblement sotraguejades pels esdeveniments militars, s'hi revela patent, i els propis invasors no s'estan de reconèixer-ho en llur objectiva descripció. També l'ahir mateix, la Catalunya anterior a la Guerra del Francès, hi apareix retratat; és una estampa interessantíssima des del punt de vista econòmic, que hem cregut oportú de rescatar de la foscor del passat. Heus-la a continuació, traduïda al català:

«La Costa de Catalunya que es troba al Nord-est de Barcelona, conté diversos ports o cales, més o menys importants per al Comerç que s'hi fa; més o menys còmodes per llur profunditat i el recer que ofereixen als vaixells.

(1) Arxiu de la Corona d'Aragó. Hisenda. Documentació francesa. Caixa núm. XIV. Lligall 9-2on. Document núm. 6. *Douanes imperiales. Catalogne. Plan d'organisation de Brigades.*

Les poblacions, viles o vilatges hi són igualment multiplicats i anuncien l'activitat, la indústria i el benestar dels habitants.

La part de l'Oest és menys afavorida: els ports i els habitants hi són més rars; hi ha cantons enterament estèrils i deserts.

Inspecció de Palamors. Principalitat de Palamors. Control de Roses:

El Cap Cervera, límit que separa les costes de França de les de Catalunya, no és freqüentat més que per alguns vaixells pescadors que hi vénen, jatsia per simple escala, o bé per a efectuar-hi alguns desembarcs fraudulents: caldrà que sigui vigilada per una Brigada establerta a Colera, llogarret situat a poca distància d'aquest punt, els habitants del qual estan força inclinats al contraban.

Llançà, a una llegua de Colera, és una petita rada on s'embarquen vins i oli amb destinació a França i a Itàlia. Era particularment freqüentada pels genovesos, que baix el govern espanyol hi introduïen tabac. Algunes barques pertanyen a aquest port, on una oficina de duana és necessària.

Selva de Mar. - Cadaquers.

Roses: el port de Roses no és més que una mena de badia profunda, però oberta a tots els vents, a excepció dels de l'Est. No obstant, els habitants són molt afeccionats al Comerç i a la Navegació. Llur relació amb les Colònies Espanyoles (d'Amèrica), amb els ports de França i els del Continent d'Espanya era activa. Les principals exportacions consistien en vi, oli, suro en planxa y suro treballat. Els productes de les manufactures franceses integraven la major part de la importació. La plana de l'Empordà, rera la vila de Roses, dona força blat, una part del qual es carregava en aquest port, amb destinació a altres indrets de Catalunya. La pesca de salaó i d'anxoves es preparen a Roses i la seva població se'n viu. Tenia 8.000 ànimes, però ara ha decrescut.

Sant Pere Pescador. Empúries. L'Escala. L'Estartit.

Estartit: El port d'Estartit és tant important perquè es troba enfront de la seva vessant, i a poca distància hi ha tres roquers o illots, anomenats Les Medes, d'on els anglesos s'han emparat i que en els temps que correm són propenses a servir d'amagatall del frau.

Control de Palamors:

Palau. Begur: Petita vila de 3 a 4.000 habitants; s'hi treballa el coral i la pesca salada. Els seus habitants són molt propensos al frau.

Palafrugell: Petit port on hom embarca molt de suro obrat. La costa de Palafrugell està farcida de grutes, on els contrabandistes amaguen les mercaderies que pretenen esmunyir; un vaixell hi és necessari per a vigilar aquest catau.

Palamors: A 2 llegües. Port ample i important, on grossos vaixells poden ficar-s'hi. Està dominat per una mola que el preserva dels vents de Llevant. Feia un comerç força actiu amb les Colònies Espanyoles. Els principals objectius de les seves exportacions consistien en planxes de suro. Les importacions es componen de mercaderies de tota mena, procedents de les Colònies, de França i d'Itàlia. La població és 10.000 habitants, però avui s'ha reduït a la meitat.

Sant Feliu de Guixols: Vila comerciant de 5 a 6.000 ànimes. Les observacions relatives a Palamors s'hi poden aplicar.

Tossa: Cala dolenta. Costa escarpada i inhabitada.

Inspecció de Barcelona. Principalitat de Barcelona. Control de Calella:

Lloret: Gran comerç particularment amb Sevilla, Càdis i altres ports d'Espanya, així com amb les Colònies Espanyoles.

Blanes: Bon port. Comerç força actiu amb les illes espanyoles (¿Balears?) i els diversos ports de la Metròpoli. 50 a 60 vaixells li pertanyen i han estat la majoria construïts en els seus astillers; bona part de les seves exportacions consisteixen en fruits de tota mena. De retorn reb blat de moro i pesca salada.

Malgrat: Platja amb diversos vaixells que venien carregats de carbó i de fusta, que el Territori produeix. Els combustibles eren transportats cap als diversos ports de Catalunya. Malgrat rebia arròs de València, taronges de Mallorca i peix salat de l'illa de Sardenya. Les

trameses i els retorns s'expedien per la duana de Blanes. No hi havia a Malgrat més que una oficina d'observació. S'hi feien algunes saladures d'anxoves.

Pineda: Platja. Enviava a les Illes espanyoles alls, ferro forjat, teixits de punt i capelleria. Aquests objectes s'expedien a través de Barcelona.

Calella: de 6 a 8.000 àimes. Son port és una mala platja. El seu territori produeix molt vi de bona qualitat; exportava a les Illes espanyoles alls, vi, teixits de punt i capelleria de les manufactures catalanes i alguns productes de fabricació francesa. Els altres punts de Catalunya hi enviaven grans. Les expedicions s'efectuaven per Barcelona. Pesca de salaó d'anxoves.

Sant Pol: S'hi carrega fusta per a Barcelona. Molts vaixells pesquers li pertanyen, que van a pescar a les costes de Marsella.

Canet: Gairebé tots els homes són mariners, pilots o capitans d'altura i van a embarcar-se al port on es fa la navegació.

Arenys de Mar: A una llegua de Canet. Aquesta vila conté a prop de 6.000 àimes. Una escola de Marina hi és establerta, així com una duana de sortida. El seu comerç d'exportació consisteix en capelleria i randes del país; fusta i vi dels seus encontorns. Reb de retorn gèneres diversos i esparteria. S'hi fabrica quelcom d'aiguardent. En aquest lloc s'hi construeixen també vaixells mercants.

Mataró: de 15 a 16.000 habitants. Molt interessant per la seva situació i la netedat dels seus edificis, les seves manufactures i son comerç. Hom hi fabrica teixits i capelleria de cotó, cintes de punt, sederia, aiguardent i sabó. El seu comerç d'exportació consisteix en vins, aiguardent i mercaderies de la fabricació del país. Tot es destinava a les Colònies Espanyoles, d'on s'importaven productes de tota mena. Rebia encara teles i quincalla de França.

Inspecció de Barcelona. Principals de Barcelona. Control de Barcelona:

Vilassar: Comerç iHicit.

Premià: Excelhents marins. Comerç fraudulent.

Masnou: Exactament el mateix.

Badalona: de 2 a 3.000 habitants. S'ocupa generalment de l'agricultura. Grans i llegums i farratges.

Barcelona: Capital de la Província. Havia arribat a tenir 160 a 180.000 habitants. Però avui la seva població no puja més enllà de 30 a 40.000 habitants. Fàbriques de teixits de llana i de cotó, de sederies i gasses de seda, de teles abotonades amb or i plata, puntetes, cintes i randes, capelleria, estampats de cotó, aquests darrers impresos, capelleria de seda i capells de paper pintat. Posseix encara una foneria de canons, els tallers de la qual ara són destruïts o tancats la major part. Barcelona era l'eix on tot el comerç de Catalunya venia a confluïr i on el numerari de les Colònies Espanyoles s'abocava. El Comerç s'estenia a les Illes espanyoles de les Índies, a França, a Itàlia, a Anglaterra, Holanda i a qualsevulla altres països del Nord. La producció de sal de Catalunya n'era una branca important. Endemés les exportacions consistien en estofes de seda, d'or i d'argent, armes de foc, cintes, calçats, vins i aiguardent. Rebia de França les sederies, les mitges de seda, les teles de luxe, la joieria i la quincalla i les modes. Anglaterra li fornïa els teixits, la quincalla, el morenc. Flandes, les teles, i les Colònies, els gèneres que produïen. 1.000 a 1.200 vaixells anuals solcaven son port.

Barceloneta: raval de Barcelona. Cases petites i uniformes. Els seus carrers són traçats a cordill. 12.000 àimes, que avui s'han reduït a un nombre escàs. Gairebé totes les cases estan degradades i a risc d'enrunar-se.

Les grans ciutats ofereixen un mercat prompte i immediat per als productes que s'hi poden introduir amb menyspreu de la llei. És en aquests rodals que el contraban fa preferment de les seves. La vigilància de les duanes cal que sigui efectiva i nombrosa.

El Prat: Poblet semblant a la Barceloneta, a la desembocadura del riu Llobregat.

Principals i Control de Vilanova:

Castelldefels: Territori estèril.

Sitges: Hom carregava al port de Sitges vins i aiguardent, que provenia de Vilafranca i d'altres indrets de l'interior i que s'expedia a les Illes espanyoles. La població de Sitges és de 2 a 3.000 àimes. El govern espanyol hi havia instalat una duana de sortida.

Vilanova: Ciutat a una hora de Sitges. 10.000 habitants. S'hi feia un comerç considerable amb les Colònies Espanyoles i diversos ports europeus. Les exportacions consistien principalment en vi, aiguardent i licors. Les importacions es componien de gèneres colonials i de diferents productes de les manufactures de França, l'Itàlia i d'Anglaterra.

Cubelles - Cunit: Llogarrets de pescadors.

Torredembarra: 5.000 habitants. El seu port fa el petit cabotatge, però les seves especulacions més importants tenen França com a objectiu. Algunes fàbriques de sabó.

Inspecció de Tarragona. Principalitat de Tarragona. Control de Tarragona:

Altafulla: Comerç considerable amb les Colònies Espanyoles. Petit cabotatge. Contraban. La pesca i la salaó de les anxoves es fan a Altafulla i a Torredembarra. Aquests dos ports no tenien més que duanes d'observació. Llurs mercaderies s'expedien a través de Tarragona.

Tarragona: Aquesta ciutat, l'obstinada resistència de la qual li ha causat la ruïna, tenia abans uns 10 a 12.000 habitants. El setge que ha sostingut darrerament i l'emigració han disminuït prodigiosament aquella xifra. Era poc rica en manufactures, però no obstant s'hi fabricaven cintes de seda, teles i capelleria de cotó. El seu comerç, molt menys estès i menys interessant que el de Barcelona, era amb tot ben notable. El seu port és gran, profund i abrigat de la major part dels vents mercès a un bon moll.

Salou: És un dels principals ports de Catalunya. Es troba al fons d'un petit golf, on s'hi feia un comerç considerable i força actiu. Consistia principalment en vi, aiguardent i licors, que s'exportaven a les Colònies i a distintes localitats d'Espanya i de França, d'Anglaterra i d'altres potències. La població de Salou no supera els 200 habitants, ja que els negociants resideixen a Reus, ciutat interior de 15 a 20.000 habitants. El govern espanyol havia fet començar un canal, però avui els treballs estan suspesos.

Cambrils: 4.000 habitants. Comerç d'exportació. Vi, aiguardent, llegums i fruita. Rebia arròs, esparteria, fruita seca i garrofes del Regne de València, i barrella dels voltants de Salou.

Principalitat de Tortosa. Control de Sant Carles de la Ràpita:

L'Hospitalet: a 3 llegües de Cambrils, d'on es troba separat per un desert enterament deshabitat i sempre infestat d'escamots de bandolers, contra els quals el govern espanyol tenia sense parar un destacament en campanya. Com que els pendents dels ports de Cambrils i de l'Hospitalet són d'una gran extensió, hom posarà un vaixell en cadascun d'aquells indrets, a fi de secundar el servei per terra.

Coll de Balaguer: Port que bat la mar i protegeix la gran ruta que mena a Tortosa. Vers al centre, però a dues llegües cap a l'interior, hom troba un vilatge anomenat El Perelló. Convindria posar-hi una brigada ambulante suficientment forta pera formar a la vegada dues patrulles, l'una a la dreta i l'altre a l'esquerra al darrera de la costa. D'un altre costat hom establirà al Coll de Balaguer i a Sant Carles de la Ràpita dues embarcacions que, creuant-se, vigilaran i preservaran la costa de l'apropament de vaixells contrabandistes.

Amposta.

Tortosa: De 15 a 20.000 habitants. Situada damunt l'Ebre. Duana d'entrada i de sortida, així com una administració marítima. Més de 500 embarcacions de totes mides pertanyen a aquest port, que feia un comerç molt estès amb les Índies, les Colònies d'Espanya, França, Anglaterra i les Costes de la Metròpoli. Servia de dipòsit per grans que baixaven d'Aragó a través de l'Ebre i les fustes o raïes per a la construcció naval que descendien igualment a través d'aquest riu des de les muntanyes veïnes. Molt d'oli, vins, aiguardent, regalèsia i fruita seca. Cintes, gèneres colonials i manufactures de França i d'Anglaterra. Territori fèrtil i ben cultivat.

Sant Carles de la Ràpita: Petita ciutat bastida a despeses del Rei d'Espanya, prop de la punta dels Alfacs, nom donat a l'extremat de la riba dreta de l'Ebre, que es prolonga en forma semicircular a la seva desembocadura. En aquests alfacs hom troba aigüamolls salats, extraordinàriament productius, que s'exploten per compte del Rei, per mitjà d'homes sotmesos a treballs forçats, als quals hom donava una minsa alimentació i un ral de billó o sia 20 cèntims i mig per dia. La sal que s'obtenia d'aquests salines era talment abundosa que n'hi havia prou per al proveïment del Regne de València i del d'Aragó, les costes i una porció de l'interior de Catalunya...

Alcanar: 2.400 habitants, considerablement disminuïts. »

Fins aquí el Plan duaner, en allò que té de descriptiu de la costa catalana en 1812. El document segueix especificant l'organització prevista pels controls a les fronteres de terra del Principat. «El Comerç actiu de Catalunya —afegeix— amb els Regnes de València i d'Aragó i d'altres ports espanyols consistia primordialment en Gèneres Colonials i en productes de manufactura catalana, tals com mussolines i teles de cotó blanc i estampats, nankins, frenelles, vànoves i velluts de cotó, llenços mesclats de fil de cotó, de cotó i de seda, mocadors, faixes, roba i mitges de seda, randes de fil, mitges de llana, draps, quincalla i paper blanc. De retorn rebia Catalunya blat, oli, sedes, arròs, terrissa, sederies, cabres i bous.»